

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

Szerkesztőség: hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő N.-Péterfia utca 348 szám.	Megjelen hetenkint egyszer szombaton egy iven. Előfizetési ár egész évre 5 frt, félévre 2 frt 50 kr. Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt, 200 szóig 2 frt, a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr, harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.	Kiadó hivatal: hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden közlemény és küldemény inté- zendő, Kis-Csapó-utca 373. sz.
--	--	--

Előfizetési felhívás

a

„DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP“

5-dik évi folyamára.

Többfelől nyilvánult azon óhajnak eleget tenni kívánván, hogy lapunk, — mely e jelen évvel pályafutásának 5-ik esztendejét kezdi meg, — vajha hetilappá alakulna át; de meg a lefolyt 4 esztendő elég idő lévén arra, hogy meggyőződjünk arról, miszerint változatosság, élénkség, a dolgok és események közlésénél a kellő gyorsaság alig eszközölhető oly lapnál, mely ilyen nagyobb időközök alatt jelenik meg s különösen nem lehet kívánni, hogy érdekességéből és értékéből ne veszítsen, midőn a lap szűk tere miatt vagy huza-mosabb ideig, vagy későbbben foglalkozik oly tárgyak és események ismertetésével, melyeket a gyorsabb idő alatt megjelent lapok már régebben elvégeztek: elhatároztuk, hogy az 1885-dik évvel lapunk minden héten megjelenjen, tehát heti lap legyen.

Az előfizetési díj egész évre 5 frt, félévre 2 frt 50 kr. Az előfizetési díjakat Elek Lajos főiskolai tanárhoz Kis-Csapó-utca, 373. sz. a. kérjük küldetni.

Nagy szavakkal, ígéretekkel nem akarjuk biztatni lapunk olvasóit, a lap majd beszéljen és ajánlja magát; mi részünkről igyekezni fogunk megfelelni a bizalomnak és pártfogásnak, melyben eddig részesültünk s arra még érdemesebbé tenni törekszünk szerény lapunkat.

Igen tisztelt eddigi előfizetőinkhez küldjük lapunkat ezen megváltozott minőségében is, mindaddig, míg ellenkezőről nem értesítettünk.

A protestáns olvasó közönség figyelmébe ajánlva magunkat, bődög új évi üdvözlettel vagyunk

Debreczen, 1885. Január 3.

Tóth Sámuel,

felelős szerkesztő.

Csiky Lajos, Géresi Kálmán,
szerkesztőtársak.

Az országos közalaphól az első segélyosztás.

Az országos közalap pénztárába a múlt évi jun. 30-ig az összes forrásokból befolyt: 82,028 frt 39 kr. Ebből kezelési költségekre és adóra kiadatott 539 frt 3 kr, — földhitelintézeti záloglevelekben tőkésített 31,221 frt 76 kr. Az országos konvent rendelkezése alá bocsátott hogy fordítsa rendeltetésére **49,464 frt 42 kr.** Ezen összegből a múlt évi november hóban tartott konvent kiosztott 40,430 frtot, 300 frtot pedig ezentul állandóan évenkint folyóvá tett a moldva-oláhországi missionarius lelkész részére, melyet eddig az 5 egyházkerület pénztárai viseltek.

Ezen kiutalványozott 40,430 frt a következőleg oszlik meg az egyes egyházkerületek között:

Egyházkerületek	Folyamodott egyházak száma	Segélyben részesült egyházak száma	Egyházak részére kiadatott segélyül	Folyamodott lelkészek száma	Segélyben részesült lelkészek száma	Lelkészek részére kiadatott	Segélyben nem részesült		Összesen segély kiadatott
							egyházak	lelkészek	
Tiszántuli	143	89	10,360	78	63	5060	54	15	15420
Erdélyi	56	46	9050	26	22	2030	10	4	11080
Dunamelléki	13	11	2570	7	6	700	2	1	3270
Tiszáninneni	13	13	3550	15	14	1780	—	1	5330
Dunántuli	21	18	5050	3	3	280	3	—	5330
Összesen :	246	177	30,580	129	108	9850	69	21	40430

Hogyha már szemlét tartunk a felett is, hogy az egyes egyházak és lelkészek mily mérvben lettek segélyezve, úgy fogjuk találni, hogy az egyházak közül:

500 frt segélyben	13;
400 „ „	4;
300 „ „	12;
250 „ „	3;
200 „ „	38 egyház részesült.

Sőt 20 egyház 100 frtnyi összegben alul részesített segélyben.

A lelkészek közül:

200 frt segélyt nyert	1;
150 „ „	14;
120 „ „	2;
100 frton alul	52.

Teljesen elismerem és tudom, hogy igen sok egyházunkban nagy a szükség, szegény lelkipásztorainknak a megélhetés gondjaival igen sok helyt küzdeniök kell s az ilyen viszonyok és körülmények között levőkre, bármily csekély segélyadás is jótétemény és áldás; mert legalább pillanatnyi és ideiglenes enyhületet nyertek a szenvedések és szükségek árjai között; s ezen segélynyújtást az országos közalap rendeltetését meghatározó törvények el is rendelik és meghatározzák. De ne feledjük, hogy a szegény egyházak és csekély díjazású lelkészek segélyezése, csak egyik ágát képezi a közalap feladatának; és nem volna helyes eljárás, ha a többi célokat ezen különben humánus és teljesen indokolható cél mellett, akár az állandó végrehajtó bizottság, akár a konvent háttérbe engedné szorítottatni és mintegy mellőztetnének azok.

Jelen első alkalommal több körülménynél fogva teljesen igazolhatónak tartom, hogy az egyetemes konvent is, a végrehajtó bizottság javaslata alapján, minél több egyházat és lelkipásztort kívánt segélyben részesíteni, habár csekély összegekkel is, de jövőre óhajtanám erősebben figyelembe vétetni — mint az most történhetett — hogy az országos közalap rendeltetése: (Egyh. törv. 216. §.) egyházunk megerősödésére és fejlődésére szolgáló azon célok elősegítése és gyámolítása, melyeket az egyes egyházközségek, egyházmegyék és kerületek saját erejükből teljesíteni nem képesek. A feladatai között pedig 5 cél van kijelölve, tehát ezek közül jövőre mindenik kellőleg méltányoltassék s mindenikre lehetőleg aránylagosan történjék áldozathozatal, mint azokat elősegelő és biztosító kiadási összeg.

Különösen részemről nagyon kívánatosnak tartanám, ha minden segélyosztás alkalmával, egy pár olyan nagyobb mérvű segély összeg adatnék, melyek azokon a helyeken állandóan biztosítanák az egyházközség fenállását és életét. Ily eljárást látunk követni a világra szóló Gusztáv Adolf egyletnél is.

Valójában mily szép emlékoszlopok vólnának azok, a romokból kiemelkedett biztos alapra helyezett egyházközségek és iskolák, melyeket ilyen módozat mellett a magyarországi ev. ref. egyház buzgósága emelne évenként, maradandó emlékei lennének azok a bölcs, körültekintő és számító eljárásnak; míg ha szétforgácsoltatik a segély, pillanatnyi enyhületet idézhet elő, de maradandó nyomokat nem hagyhat maga után.

Indítványom indoklására legyen szabad hivatkoznom, az államsegély összegnek, az egyes egyházkerületekben eddig történt felhasználási módjára. — A tiszántúli ev. ref. egyházkerületben 1869-től kezdve 1878-ig bezárólag évenként mintegy 15—16 ezer frt osztott ki, a szegény egyházak és belhivatalnokok között; a dunamelleki egyházkerület ellenben a helyett, hogy minden évben kiosztotta volna segélyül, tőkét növesztett és teremtett belőle, a mely már 1884. máj. 1-én következőleg állott:

Kötvényekben volt	67,771 frt 49 kr
Takarékpénztári betéti könyveken	27,044 „ 17 „
összesen	94,815 frt 66 kr.

És ebből az államsegély pénztárból a múlt évi júniusi egyházkerületi gyűlés a következő kiadásokat tehette:

Kölesönt kérő egyházaknak 5% kamatra törlesztés mellett kiadatott	3550 frt.
Segélyképen egyházaknak	2250 „
„ belhivatalnokoknak	740 „
Rendkívüli esetekre kiadatott	271 „
Theologiai szükségletekre	3000 „
Missioi célokra alapítványul	500 „
Előlegül a közpénztárnak	500 „
	10,811 frt.

Ez is azt igazolja, hogy a segélyosztásnál bizonyos állandó és maradandó cél elérése és megközelítése legyen az irányadó; az égető és kikerülhetlen szükségek kielégítése mellett oly állandó alapok megteremtéséről is gondoskodjunk, melyeknek hatását ne csak a jelen élő nemzedék, de a következők is lássák és érezzék. — Így kell már a jövő segélyosztás alkalmával egy nyugdíj intézet felállítására is áldozni az országos közalapból, melynek különben első alapját Dr. Medve Kálmán né debreczeni lakos urhölgy, a múlt évben 800 frtban immár le is tette, és a melynek megalapítása ez életben utolsó indítványa és mintegy szent testamentoma volt, az országos közalap első indítványozójának boldog emlékezetű Gróf Lónyay Menyhértnek; kinek neve legyen áldott!

Nagy körültekintéssel, bölcs előrelátással és okos számítással járjunk el az országos közalap ügyei körül!

Tóth S.

A Sárospataki Lapok legujabb „torzszülött“-jéről.

(Vége.)

II.

Azt állítja továbbá a tisztelt collega ur „itt egészen új, magyar protestáns egyházunkban eddig még telyesen ismeretlen theologiai irányzattal az u. n. új orthodoxiával van dolgunk.“ Egyuttal gunyos célzást tesz a határozott színvallás helyett felvett „tekervényes kigyó utra,“ „álarczra,“ „jezsuitizmusra“ stb. Hogy a hitnek és kegyes életnek párhuzamos eszméje magyar egyházunkban nem új, nem ismeretlen, collega ur maga bizonyítja be, idézván gondosan symbolikus könyveink erre vonatkozó helyeit. Hogy nálunk is előtérbe kezd lépni az életkeresztyénség, tanúsítja egyfelől a szeretetművek alkotása, missiói állomások állítása felé törekvés; másfelől a dogmatikai viták iránti közöny. A rationalis modern theológiát nagy zajjal inauguráló protestáns egylet elszenderült, a s. Pataki Lapokban inaugurált szélsőségi irány, a Krisztus feltámadása ellen intézett roham, papir lapokban maradt eltemetve. Ma még orthodox theologusaink is tartózkodnak a Mélius korabeli kemény dogmatikai végletektől, mert az új erőt nyert evangyéliomi szellem hajtja őket, a hit és tanbeli szilárd állás mellett a testvériség, türelem s életkeresztyénség ápolására. Átalában szép vonása volt a magyar vallásos géniusznak, hogy 300 éven át, kevés kivétellel, türelmesebb volt mint a vele egykoru külföldi theologia. Csak is a Fremcisco-Blandratisták ellen a XVI-ik és az independensek ellen a XVII. században találunk erőszakosabb fellépéseket. Egy Tóth Ferencz superintendens, egy Hajnal Ábel, Szalai István, Kovács József, egy Ribini, Wimmer, Bauhofer, Székács (hogy csak az elhunytakat idézzem), szép példányai a hit szilárdság melletti életkeresztyénségnek, evangyéliomi érzületnek! A „kigyó út“ az „álarcz“ soha sem volt e férfiak szerepe. Hogy az evangyéliomi elvűség álarczot nem viselt, halljuk a positiv irány közösen elismert vezér férfiát, Révész Imrét „Nem vagyok barátja sem a betűhöz tapadó, szellemet és szabadságot egyiránt elfojtó merev orthodoxiának; sem a hitvallásokat és dogmákat nagy fennyen fitymáló, semmibevevő s elvégre is a legridegebb, legkinzóbb nihilizmusra vezető rationalismusnak“ (Figyelmező. 1870. év, előszó.) — Ez álláspont egyezik magával a Helvét Hitvallás nyilatkozatával, ha valaki „az Isten igéjéből jobbra tanít, köszönettel helyt adunk és engedünk annak az Urban.“ Imé a haladó vagy újabbkori magyar orthodoxia egyik alapelve! Mondá tovább Révész Imre „Azon meggyőződésben vagyok én is, hogy az evangyéliomi protestáns keresztyénség lényege nem csupa érzületből és cselekvésből, hanem már gyökerében tanból is áll... ezen keresztyén alaptanok már benső természetök-nél fogva nem pusztán ismeret tárgyak, hanem a lelkületet szabályozó s az életet vezérlő erkölcsi elveknek is alapjai, s a keresztyéni erények forrásai.“ Ugyanazon alkalommal kijelenté a boldogult férfit, „hogy az evangyéliomi protestantismus alaptanaira nézve, a prot. külföldön nagy hatással működő „Evangyélikus Szövetség“ eredeti programjával egyet ért“ és sürgeti a vallásosság és erkölcsiség emelésére a belmissiót. (Figyelmező, 1871. év,

végczikk). Menyhárt János hittanár ur (mert ő szerzője a György Aladár fanatikus radikalismusa ellen intézett cikknek) kimondá „a prot. orthodoxia épen az élő hitre fekteti a fő súlyt, a valódi egyházi életet nemcsak el nem öli, sőt inkább támaszul szolgál annak.“ (Evangyéliomi Prot. Lap. 1875. év 48. l.)

A debreczeni theologiai tanárok „hittani álláspontjukban vallják, „hogy az igaz vallásosságra nézve fódolog, a mire törekedni kell, a valódi erkölcsi élet folytatása.“ A Tiszántúli Egyházkerület esperesi kara és több segédgondnok aláírásukkal helyeselték a debreczeni theologiai tanárok álláspontját, mivel abban a „kevésbé lényegesekre nézve a szabadság és a haladás útja nyitva maradt.“ (Ev. Prot. Lap. 1875. év 1. és 18. száma). Én is nyilatkoztam többbizben. A „független moralról“ tartott beszédemben végig vonul a vallás és erkölcs együvé tartozásának, feloldhatlanságának fontos eszméje. (Figyelmező, 1874. 2. 20. ll.) „Irányelveink“ czim alatt indokolva kimondám, hogy mi „vakhitet nem ápolunk,“ „mi az egyházi életet akarjuk halalós szendergéséből fölkelteni az által, hogy a meggyőződés, öntudat és akarat országába visszük át a könyvből, a papirosokról, a hitvallásokból, az egyháznak, mint isteni társadalomnak, tanait, elveit... mi szentül akarjuk, hogy Jézus szentvallása szent érzelmek szülő anyja legyen.“ „Mi merev orthodoxok nem vagyunk, mi a védve haladó irányt tiszteljük.“ „Az orthodoxia alatt mi az evangyéliomi elvűséget értjük... s csak ily értelemben fogadjuk el az orthodox nevet“ (Ev. Prot. Lap. 1875: 23. 24. 32. ll. és Figyelmező. 1873: 493. 494. 496. 498. 500. ll.) Hivatkoztam ott is Neanderre, az „új ember“-re, a „hitműveitől ragyogó életre.“ A védve haladó ez irányt neveztem később haladó orthodoxiának is. Szalai István, Hajnal Ábel, Kovács István (Eüdokia) és számos dolgozó társaim hangoztatták a hit, a tan mellett a keresztyénség cselekvő oldalát. Filó Lajos ur is, a német hyperorthodoxiával szemben, határozottan és alaposan fejtegeti a hazai orthodoxia alapjelmét, a prot. egyház vallás-erkölcsi küldetését; papir pápát nem fogad el, így a merev orthodoxia ellen nyilatkozik. Én ajánlám az Evangelikus Alliancehez csatlakozást. (Figyelmező. 1875: 3. ll., 1872: 43. l.) Mellőzöm az idézetek folytatását.

Azt hiszem e felmutatások által beigazoltam, hogy legutóbbi beszédemben jelzett „új orthodoxia“ nem „ismeretlen“ egyházunkban, nem „álarcz“, nem „kigyó út,“ — mert nyíltan hangoztattuk mindannyian: ragaszkodunk a kijelentett hit alap igazságaihoz s ezek folyamányához, az életben valószínűsítéshez. Nem is inauguráltam új irányzatot. Az „új orthodoxia“ kifejezés két betűje (új) csak szóhasználat, de tartalma, lényege, más nevek alatt meg volt eddig is. Visszautasítom az alaptalan gyanúsítást s az ebből erőszakkal kivont jelzőket.

III.

Tisztelt collega ur még tovább is füzte a támadás láncozatát, mondván „nincs jogunk helyet foglalni új orthodoxia névvel a hazai irányzatok közt; a magyar református egyház nem tett lépéseket körvonalozni és megváltoztatni orthodoxiáját; tehát az új irány torzszülött, üres phrazis, féligazság hajhászás, sem hév, sem hideg.“ Ezekre feleletem következő. Az irány tartalmát illetőleg kimutat-

tam fentebb, hogy hála Istennek! szép számmal vagyunk annak hívei, s én csak egy vagyok a többségben. Valami név alatt csak léteznünk kell, mert hogy vagyunk és gondolkodunk, az tény. Csak az elnevezésre nézve nincs megállapodás. Nomen non coronat. Én elfogadom a magában álló „orthodox“ nevet is, csak különbség tétessék az engesztelhetlen, merev orthodoxia és evangéliom elvű orthodoxia közt. Nekünk tömörülni hivatalosan nem kellett, mert mi nem szakítunk a multtal, mi örökösei vagyunk az egyházi tan folytonosságának. A törvényes utódnak mindig joga van ősei lakához s birtokához. Hogy a confessiót alárendeljük a szentírásnak, ezt épen tisztán protestans elvből kell tennünk. A ki szándékosan félre magyarázza legtisztább szándékunkat, lelke rajta! A debreczeni zsinat eltörülte „helvét hitvallásu“ előnevünket, tehát hivatalosan is tétetett lépés, nem említve az eskü szövegeken tett változtatásokat, orthodoxiánk új értelmezésére s a felvett „evangéliom szerinti“ új jelző az evangéliomi elvűséget sanctionálta, a confessióról szélesb alapra lépve, s a magyar új orthodoxia támaszt nyert. Ott van a megtámadott tételben az „evangéliomi elvűség“ kifejezés nyomban magyarázat gyanánt, értelme adva van a hit és élet harmonicus egyesítésében, ez irányt „torzszülöttnek“ nevezni a szent alap elleni felségsértéssel határos.

Mi kérdehetnők, megfordítva a kard élet, van-e joga a s.-pataki theologiai iránynak bármi néven helyet foglalni köztünk? mikor tett a magyar ref. egyház lépéseket annyira megváltoztatni az orthodoxiát? az igazán egészen új köztünk. stb. Felkeltek az ellen szép sorozatban tekintélyeink, a hit hívek tábora, köztök Dr. Heiszler is bámulatos ifjúi erővel és lánggal. Azon irány lett igazán „hütlenné“ multunk iránt, s hívta ki maga ellen „a másképp vélekedők éles bírálatát“ — meg kell tekinteni a Figyelmező, Ev. prot. Lap s egyéb szilárd közlönyök hasábjait. A symbolikus könyvekkel, az evangéliommal, a reformátorok és apostolok theologiájával szemben, nem a mi irányzatunk, hanem a magyar modern theologia merész, hitingató, sőt hitirtó több tételre alkalmazható a „valótlan beszéd“ kifejezése. Elfogadni a symbolikus könyvek erkölcsi, tevőleges részét, — a tani részt pedig eldobni, — ez aztán a „félígazság hajhászás“ „sem hév sem hideg,“ mert ez a symbolikus könyvek tartalmát dualistice széttepi, s csak az egyik részt appropriálja.

Az evangéliomelvű irányzatot „külföldi utánzásból eredő másolás“-nak nevezi t. collega ur; e vád súlytalan, éltelen, ily okoskodással, az egész magyar protestantismus eredetét, sőt a keresztyénség bevételét „másolás“-nak nevezhetnők. Hát vajjon a prot. egyleti és ujabban introdukált pataki liberal theologia nem másolás-e? nem külföldi gyökerekből szívja-e táplálását? Az igazság, a haladás, az evangéliom közkinés, ezek mindnyájunkéi. Itt a döntő dolog, hogy ne a romboló elemeket, pusztító elveket propagáljuk, assimiláljuk, hanem az építő tanokat, a hit, remény, szeretet fentartó és éltető elemeit és alakjait; mi erre törekszünk, ez „nem dicstelen“ és nem szégyenletes eljárás. Itélni fog a történelem. Már is itélt . . . a radikális és szélsőségi irányok meddőknék bizonyultak eddigelé. Ne itélj, nem itéltetel!

Tetszett t. collega urnak a mi álláspontunkat Hengs-

tenbergével hozni kapcsolatba Schwarz Károly szemüvegén itélvén, s e miatt III. Incze, Loyola, jezsuitismus kitételeket is átmásoló, sőt tőle vette a „carricatura“ műszót is, magyarrá téve. Sajnos, hogy e tulzásba ragadtatta magát! Mi nem vagyunk oly elfogultak, hogy Hengstenbergtől elragadjunk minden érdemet; mi nem vagyunk a tul sötét itéletű Schwarz Károly „másolói,“ kit Páris egyik mérsékelt ref. theologusa is (Lichtenberger) „harapdosó szellem“-nek (mordant esprit) nevez. Mi még a r. kath. egyházban is különbséget tudunk tenni Veuillot Lajos és Dupanloup érsek közt. Schwarz Károly gúnyból, de alaptalanul. „új orthodoxia“ névvel bélyegezte Hengstenberg igazán ő és merev confessionalismusát, ezért a mi irányunk épen nem egyenlősíthető azzal. Mi Hengstenberg tulzásait sem nem helyeseljük, sem nem követjük. Kétséget kizárólag igazolom ezt azon tény által is, hogy mind Révész Imre, mind én, az Evangélikus Szövetség mellett nyilatkoztunk, holott azt Hengstenberg elítélte mint apostasiat és cimzrablast. Egész lényem, egész beszédem az elfogulatlan itélőt erkölcsileg kényszeríti felfedezni a különbséget a haladó orthodoxia és a hengstenbergismus közt. Mi retrográdok nem vagyunk oly értelemben. Hony soit qui mal y pense! A torzképfestés a fictio régiójába vezet, én oda nem kísérem t. collega urat. Mondhatnám, hogy a liberalis theologiához illetlen, épen a szabadság elvéből folyólag, megtagadni a létjogot, anathemával és gunnyal sújtani a másképp vélekedni megkísérzők tisztá, nemes törekvését. Ez eljárás inkább közelit Loyola methodusához, az pedig, t. i. a szabadság megtagadása, a szabadelvűség ön arculcsapása. — Én egyszerüleg tévedésnek vagyok kénytelen nyilvánítani t. collega ur ellenem hévvel végrehajtott támadását s jobban informált hangulatában felébredendő higgadtabb és emelkedettebb érzületére felebbezek. „Atyafiak vagyunk“ — mondá Ábrahám Lótnak. Ha el kell válni utainknak, s t. collega ur balkézre menend, én jobbkézre menendek. (I. Mózes 13. 8, 9.) A magyar orthodoxia lobogóján a szinte haladó orthodox Presenssé és hívő társai által is elfogadott eme jelszót kívánom és sürgetem fényledeztetni „touto nika“ gyanánt „Evangéliom és szabadság!“

Debreczenben, 1884. december 27.

Balogh Ferencz, hittanár.

Debreczeni egyházból.

Nagytiszteletű Szerkesztő Ur!

A debreczeni ref. egyház f. hó 4-én tartott presbyteri közgyűlésének egyik legjelentékenyebb tárgya volt a lelkészi jár adalmazás kérdése. Mindenki tudta, hogy az eddigi 1200 frt lelkészi fizetés nem áll arányban a kor fokozott szükségleteivel, a lelkészi állással összekötött követelményekkel, nem fér össze a nagy Debreczen erejével és tekintélyével; azért melegen ápoltt vágygyá érlelődött már évekkel ezelőtt a lelkészi javadalmazás fölemelése. Tétetett is ez irányban komoly kísérlet csak nem régen is, de eredménytelenül; mignem végre mult év elején e lapok hasábjain is ismertetett emlékirat került tárgyalás alá. Az üdvös javítások, az egyházrendezés nagy fontosságú ügye, az alaposággal keresztülvitt számítás, nemcsak az irányt jelölték meg, melyben haladva a debreczeni ref. egyház a kebelében élő hatalmas

erőt egyesítheti, tevékenységre keltheti s úgy egyháziasság, vallásosság terén mint áldásos működésben életelevenségre, fejlődésre juttathatja; hanem egyszersmind azt is meggyőzőleg mutatták ki, hogy mindazoknak valószínűsége megvan a szükséges anyagi és szellemi erő, melyhez csak jó akarat és nemes törekvés kell, hogy egyházunk életében új korszak hajnala derüljön fel. Mi természetesebb tehát, minthogy a presbyteri közgyűlés a legnagyobb lelkesedéssel és egyesült akarattal fogadta el az emlékiratot s rendelte el az abban foglalt egyházrendezés keresztülvitelét! Az intézkedések ez irányban haladéktalanul megtétettek, de, fájdalom, az első lépésnél tovább a városi hatóság magatartása miatt mindeddig nem juthattunk. Ugyanebben az emlékiratban a lelkészi javadalmazás 2000 frtra lett tervezve s a presb. közgyűlés kimondta hogy ez összeg az 1885 évi január 1-től fog folyóvá tételni. És a közgyűlés, hogy kimutassa a lelkészi kar iránti jóindulatát és tiszteletét; hogy bebizonyítsa, mikép a nagyszabású egyházrendezési kérdések megoldása iránt komolyan lelkesül: habár a rendezés ügyét még mindig a kezdetnek kezdetén kell látnia, közmegegyezéssel és egyhangulag folyóvá tételni rendelte az 1885-ik évi január 1-től kezdve a lelkészi járadalmazásul megállapított kétezer frt évi fizetést. Nem szorul dicséretre e tett; nem is dicsérhetném, mert magam is tagja vagyok a presbyteriumnak; de nem tagadhatom, jól esik lelkemnek, hogy presbyter társaimat a lelki emelkedettségek és nemes elhatározásnak ily fokán láthatom.

Másik tárggyul, az egyházkerületi világi tanácsbírói hivatalra való szavazás került napirendre. A legközelebb megejtett szavazás ugyanis nem vezetvén kívánt eredményre: a szavazatbontó egyházkerületi küldöttség Beke Mihály és Kovács Ferencz urakat tüzte ki újabb szavazásra: presbyteri közgyűlésünk tehát Beke Mihály urra, Debreczen szabad kir. város árvaszékének elnökére, egyházmegyei világi tanácsbíróra, a közügyek minden terén munkás és áldozatkész férfura adta egyhangulag szavazatát.

Harmadik tárgyként, az egyházi közalapot illető évi járulékok beszédésére vonatkozó intézkedés került szönyegre. Nálunk a nyugták előre kiállítatnak s ezekkel ellátva keresik fel az adósürgetők a fizetésre kötelezett híveket. Hogy tehát az 1885. évi járulék beszédése megkezdethessék, az ez évi nyugták kiállítására az adópénztári hivatal utasított; de felhivatott arra is, hogy az elköltözés vagy elhalálozás folytán bevehetetlen összegekről az adósok neveinek utczánként és házsám szerinti kimutatását mielőbb terjeszse be. Egy kissé különösnek látszik bevehetetlen összegekről beszélni, a mikor a rendszabályok 11. §-a világosan rendeli, hogy „Az egyházi közalap követelését tartozik a presbyterium felelősség terhe alatt évenként az év végéig beszélni.“ A mikor mégis beszélnem kell róla, mert tapasztalatom szerint nem csekély összeget képez nálunk a bevehetetlen domesztikai követelés, jól érzem, hogy e tekintetben a félreértés kikerülése indokából, felvilágosítással kell szolgálnom. Kitérek tehát egyrészt a rendszabályokra vonatkozó néhány észrevételem elmondására, másrészt annak indokolására, miként lehet Debreczenben efféle hátrálék.

A rendszabályok 5. §-a szerint a domesztikához való járulás mérve, az egyes hívek jóindulatára van főként bizva;

legalább az önkéntes bevallás alkalmazásának elrendeléséből és abból, hogy csak a bevallást megtagadók ellenében tétellett a presbyteriumnak kötelességévé a megfelelő osztályba sorozás eszközése, én egyenesen ezt következtetem. Tudom, hogy a helytelen bevallás helyesbitése is kötelessége, de mégis azt hiszem, nem csalatkozom, hogy úgy a törvény, mint a rendszabályok készítői és helybenhagyói a domesztikához járulás mérvére nézve, a hívek egyháziasságából és meleg érdeklődéséből származó jóakaratot fogadták el egyik legfőbb tényezőül. A nélkül tehát, hogy valami nagy súlyt fektetnék reá, kifejezem mégis, mikép egy kissé különösnek találok, hogy az intéző és törvényhozó hatóságok sokkal kevesebb bizalmat tanusítottak a presbyterium iránt, melyre a domesztikai követelésnek felelősség terhe alatti behajtásáról volt, mint a mennyivel voltak általában az adózó hívek irányában. De ha kimondva van is a felelősség, azt a törvény szigorával a presbyteriumokkal szemben alkalmazni nézetem szerint a legnagyobb igazságtalanságok egyikét képezné; mert a legjobb akarat és legszorgalmasabb utánjárás mellett is lehetetlenség ily nagy egyházban, mint a milyen a debreczeni, a domesztikai követelések teljes beszedése. Itt ugyanis a legnagyobb lelkesedéssel vittük keresztül az osztálybasorozást, hogy a domesztikának minél nagyobb jövedelmet biztosítsunk. Felkerestünk minden lakostársunkat, a legszegényebb napszámot is és midőn dicsérgettük a fontos czélt, sőt tulbuzgóságból a rábeszélés erkölcsi hatásához is folyamodtunk, megtette ajánlatát a legszegényebb napszám, özvegyasszony sőt idegen vallású lakostársunk is. Ha most már az a szegény meghal, honnan vegyük be a domesztika követelését; ha a más vallású megtagadja ajánlatának befizetését, hol van a hatalom, mely az ily módon kérdésessé vált összeget bevegye? Ha ez utóbbiakkal szemben a sajátkezű aláírással vállalt kötelezettségre hivatkozánk is, szabad-e vagy tanácsos-e irányukban a kényszerbehajtás utjához folyamodnunk? Azt sem lehet figyelmen kívül hagynunk, hogy 40,000 lélek közül igen sok költözik át más községbe csak egy év folyamán is. Ha ezek közül foglaltatik benn valaki az ajánlatot tettek névsorában, hogy hajthatja be tőle az aláírt összeget a presbyterium, melynek hatásköre alatt állani megszűnt? Kérdelem, hogy ily körülmények közt, annak a felelősségnek szigorú alkalmazására, meg van-e a méltányosság, a mikor oly körülmények játszanak közre, melyeknek elhárítása a presbyteriumnak módjában egyáltalán nem áll. De egyébként is igen nagy nehézség egyházunkban az illetékek beszédése. Az egyházi adószedő pénztári hivatal minden nap rendelkezésére áll a fizetni akaróknak; ezenfelül három adósürgetőnk folyton járja a várost és kéri az aláírt összeg lefizetését, magokkal hordván a kész nyugtákat is, hogy a befizetést lehetővé tegyék. Azonban nagy a város, egy évben négyszer-ötször ha megfordulhat egy háznál az adósürgető; a híveknek is van elég szükségök, a miért halogatják a fizetést: nem lehet tehát csudálkozni sem, ha ily népes egyházban még az 1883-ik évről is van hátrálék, melyben befoglaltatik a bevehetetlen követelés is. A fentebbi indokok alapján számítunk a bevehetetlen követelések leírásának felsőbb hatóság által leendő elrendelésére; s hogy ez iránt a kellő lépéseket megteheszük, rendelte el a presbyterium a fentebb jelzett kimutatás elkészítését. Hogy mi lesz vele az eljárás módja, körülírva sehol sem látom, azt hiszem, hogy

presbyteriumunk mást alig tehet, minthogy a kimutatásnak szigorú elbírálása után, azt az egyházmegyéhez felterjesztendi, mely a rendszabályok 10. §-ában elrendelt évenkénti kiigazítás czimén és alapján, a kimutatásban feltüntetett összeg leírását elrendelheti.

Volna észrevételem e 10. §-ra is, de talán így is hosszúra nyult értesítem. Volt még közgyűlésünknek egy fontos tárgya, melyről — ha Nagytiszteletű Szerkesztő ur óhajtja — becses lapjának legközelebbi számában szólhatok.*)

Debreczen, 1885. január 6.

Somogyi Pál.

Tanárbeiktatási ünnepély a debreczeni főiskolában.

A tiszántuli főt. egyházkerület múlt nyáron tartott közgyűlésén választott gymnasiumi tanárok, f. hó 4-én tartották meg széktoglaló értekezéseiket a főiskola imatermében. Az emelkedett szellemű szép ünnepély d. e. 10 órakor vevén kezdetét, mindenek előtt a főiskolai énekkar énekelt, mely után a gyöngélkedő főt. püspök ur helyettesítésével megbízott nagy. Dávidházy János kabai lelkész ur, a debreczeni egyházmegyének esperese, néhány szóval megnyitotta az ünnepélyt, felhíván az új tanárokat széktoglaló beszédek olvasására.

Először Dr. Öreg János olvasott a gymnasium s a gymn. tanár feladatáról.

A ministeri indokolásból csak az általános műveltséget fogadja el olyannak, mint a mely a gymn. oktatás feladatát képezheti. Az általános képzést ebben látja: tudása s öntudatos feldolgozása mindannak, a mi szépet, jót és igazat az emberiség idáig érzett, gondolt és cselekedett: a végből, hogy általa nemünk állapotát szebbé, jobbá s tökéletesebbé tegyük. Az általános képzést leginkább megnehezíti sokaknak a formális képzés iránti előszeretete, mely a grammaticumok tulhajtásából s a tudományos rendszerek száraz közlésében nyilatkozik. A sok részlettel a memoria megtömetik, s a növendéknek elméje képzésére, vagyis a fogalmak tisztázására s az ítélő erő fejtésére nem marad ideje s ereje. A gymn. tanár feladata tehát, hogy növendékeit tanulni megtanítsa, vagyis önmunkásságra képesekké tegye. Ezt ő mint tanár saját példájával igyekszik előmozdítani, vagyis arra törekszik, hogy tudománya, szorgalma, erkölcsi jellemével tanítványainak méltó például kíván szolgálni. Azonban érzi ereje gyengeségét, s e végből segítséget a főtiszt. elnökségtől, az egyházi előljáróságtól, tanártársaitól, a művelt közönségtől vár, tanítványait pedig szorgalomra, figyelemre, engedelmességre inti s végül kéri Isten segédletét munkájára.

Utána Sinka Sándor „az ó classicus iskola tollharczát“ ismertette.

Az irodalom újra ébredési korának, a XVII-dik század második felének általános jellemzéséből s irodalmi mozgalmainak rövid áttekintéséből indulva ki, az ó classicus iskola három alapító tagjának a szórend, prosodia és helyes írásért folytatott érdekes s eredményekben gazdag vitáit ismerteti.

*) Nagy érdekléssel várjuk.

Szerk.

Értekezésének felolvasott részében a prioritási kérdéssel kapcsolatosan a szórendi vitát tüntette fel. Részletesen az írók munkáiból vett adatokkal időbeli sorrendben ismételi Rajnis, Révai és Baróti első kísérleteit a mértékes versszerzés terén, majd az egymástól szerzett kölcsönös értesüléseket s a közrebocsátás iránt való felhívásukat. Továbbá Baróti fellépésének és hatásának rajzolása után Rajnis felléptét s prioritásának megbizonyítását kiemelve, a Rajnis „Kaluza“ által keltett Baróti és Révai közt folyt szórendi vitával behatóan foglalkozott, kiterjeszkedve Baróti „Ki nyertes“ ének azon részeire, melyekben össze-vissza hányt szórendének védelmére kel. — A nemzeti nyelv kitünő munkássával, a mely tudomány s fenkölt szellemű Révaival fejezti be a szórendi vitát, mely vitának örök érdeme marad az hogy utjába állt a Baróti szórendbontásának s nem engedte, hogy e visszás irány gyökeret verjen a magyartalan korban, s megvesztesse a nyelvérzék s izléstelenséggel bélyegezze meg költészetünket.

Végül hálás köszönetet mond megválasztásáért, melegen üdvözli a tanárkart, a tanuló ifjúságot és a közönséget.

Végül Karai Sándor a valószínűség számításáról értekezett.

A valószínűség számítás a véletlen matematikája, a melyet ugyan nem számít ki, de módot nyújt arra, hogy, ha egyes esetekben nem is, de a hasonló esetek elegendő nagy számánál a véletlen befolyásától magunkat függetlenné tehetjük. Nem az egyes esemény bekövetkezéséről vagy elmaradásáról ad felvilágosítást, hanem arról az átlagos számról, melylyel az egyes esemény előfordul oly események csoportjában, melyek vele ugyanazon állandó viszonyoknak vannak alávetve. Majd a lotterijátékra alkalmazta a kifejtett elveket s kimutatta, hogy e játékban nagyobb nyeresemény valószínűsége a hihetlenséggel határos, a folytonos játszás pedig a lottótörvény által megállapított feltételek miatt bizonyos veszteséggel jár; végre felemlítette, hogy a természettudományokban az észlelés közben szereplő, de számítás alá nem vehető hibaforrások befolyását szintén a valószínűség számítás által lehet redukálni.

A beszédeiket felolvasott tanárokat ezután újra Dávidházy J. esperes ur üdvözölte, szép beszédében beajánlva őket a tanárkarok kollegiális szeretetébe s a tanuló ifjúság tiszteletébe. A nemes hévvel, szónoki erővel előadott s igen kellemes hatást költött beszéd után, még Tüdös János gymnasiumi igazgató üdvözölte a tanárkarok nevében az új tisztársakat, kik tartalmaz s megnyerő modorban előadott széktoglalóikkal mindvégig lebilincselve tartották az érdeklődő hallgatóságot. Az ünnepély berekesztéseül kézfogással fogadták be a régebbi tanárok új kollegáikat baráti körükbe s bizonynyal mindenki szívéből kívánta nekik mindazt a jót, a mit ajkával kifejezett.

Estve vendégségre jött össze a tanárkar s többen a városiak közül a „Bika“ kistermében, hol a vacsora közben csakhamar megindulván a komoly és jókedvű toasztok hosszú árja, megmutatták a komoly emberek, hogy a nemes jókedv mennyire vérökben van s reméljük, hogy az új kollegák elhitték minékünk, hogy szívesen szerető tisztársi s baráti körbe hozta át őket a felettök álló isteni gondviselés.

sz. t.

Adalékok a tiszántuli ev. reformált egyházkerület történetéhez.

Ezen czim alatt közöltem vólt e lapok 1883. és 84-ik évi folyamaiban a tiszántuli egyházkerület legrégebb jegyzőkönyvéből a fontosabb, jellemzőbb és nevezetesebb adatokat egyházi életünkre vonatkozólag; most a levéltár birtokában levő 2-ik jegyzőkönyvből — mely 1736—1759. évig terjed — folytatom ugyanazoknak közlését.

Ezen 2-ik legrégebb jegyzőkönyvben 262 lapra terjedőleg, bizonyos okmányok vannak beírva és bevezetve, melyeknek czimeit s rövid tartalmát nem csak a hűség kedvéért, hogy ismerve legyen a jegyzőkönyv tartalma, hanem azért is szükségesnek tartom közleni, hogy így az egyháztörténetünk multjával foglalkozók, ha netalán ezek közül egyik vagy másik okmány vagy adat őket közelebbről érdekelné, tudják és ismerjék meg, hogy hol találhatók meg azok és lesznek könnyen megszerezhetők.

Törvények: A protestánsokra vonatkozó bécsi békekötés, alaptörvények hazánkban:

Pacificationis Viennensis Articulus primus. Lap. 1.

Anni 1608. Ante Coronationem Articulus primus. l. 1.

Anni 1681. Artic. 25. 26. l. 2—5.

Anni 1687. Artic. 21. l. 5.

Explanatio leopoldina 1691. Bécs Apr. 2. l. 5—9.

Anni 1715. 30. t. cz. l. 9—11.

Helytartó tanácsi resolutio az 1715. 30. t. cz. által kinevezett vallásügyi bizottság munkálataira 1731. Pozsony ápril 6. l. 11—15.

Egyházkerületek alkatrészeinek megyék szerinti kimutatása, a mint az a Helyt. tanácsnak benyújtott, megneveztetnek a Superintendensek is. 1735. év körül. l. 15.

Egyházkerület. A tiszántuli egyházkerület gyűlékezeteinek s megyéinek részletes összeírása 1733-ban.

Egyházmegye 14 van: Szilágy, Békés, Ugocsa, Kunság, N.-Bánya, Máramaros, Szatmár, Bihar, Érmé-
lék, Debreczen, Szabolcs, Középszlók, Bereg, Zaránd, Verum Zaránd deficit, Valachi Graeci ritus ecclésiás occupant. l. 16—37.

Szatmár megyebeli több egyház javainak elfoglaltatása röviden felemlitetik mint Felsőbánya, Nagybánya, Misztótfalu, s azután Informatio de septem ecclésiás. Supramentionatis. l. 32—33.

Nagyvárad körüli három városban már nincs ref. szabad vallásgyakorlat. A Szöllősi templom elfoglaltatott, Csáky Imre cárdinális az üldöző 1733. táján. l. 37.

Oláh reformátusok Biharmegyében 1733.*) l. 37.

Superintendensek: Az Udvari tanács válaszul az 1733. márt. 3-án benyújtott folyamodványra megengedi, hogy a magyarországi ág. és helv. hitvallásuknak 4. 4 Superintendensök legyen. l. 38. Kelt Bécsben 1734. okt. 21.

Sérelmek tárgyában VII. Károly császár előtt Laxenburgban tartott beszéd egy küldöttség élén, melynek tagjai: Ottlik András, Bárány Hellenbach, Szatmári Király Ádám és Dobozy Mihály. A beszédet Ottlik tartotta 1736. máj. 15. este 6 órakor. Írásban hogy mit nyújtottak át az is közöltetik. l. 47—65.

Bodrog-Kereszturi Konvent végzése. l. 66—72.

Sérelmek ügyében az egyház köznevével épen nem, hanem csak magánosak nevével szabad folyamodni a felséghez; ennél fogva egy folyamodvány — bizonyosan az mely a f. évi máj. 15-én Laxenburgban nyújtott be — egyszerűen visszadatik. Kelt Bécsben 1736. okt. 13. l. 72. 73.

Sérelmek ügyében való folyamodás a két felekezettől, azon Királyi válasza vonatkozólag, mely a pesti bizottság munkálataira adatott. Ráday Pál folyamodványa 1731. l. 74—90.

Sérelmek miként orvoslása ügyében Vay Ábrahám részletes javaslata 1741. márt. 10. Zsólca. l. 91—94.

Sérelmek ügyében egy részletes folyamodvány Mária Teréziához mindkét felekezettől nevében, benyújtva Vay Ábrahám és Valla György által 1742. Szeptemb. 21. d. e. 11 órakor Bécsben. l. 94—101.

Bábák szükség esetében kereszteljenek, s ebben ne gátoltassanak. Helyt. tan. rendelet. Pozsony 1742. Sept. 15. l. 102—103.

*) A bihari senioratusban, hogy mely egyes egyházközségek vóltak, elsoroltatván: ezek után a következő megjegyzést olvasuk magyar nyelven:

„A Bihari senioratusban öt Helységek vadnak, melyek városoknak neveztetnek, t. i. K.-Marja, Bihar, Püspöki, Csátár, Tegled, Szalonta. A többi helységek mind Faluk, még eddig oly gyenge tehetetlen szegény faluk, hogy sok helyeken a Praedikátoroknak még kenyerek is szűken vagyon, e. g. Darvason circiter 16 szegény Magyar Emberek laknak, a többi Oláh, és Oláh Papot tartanak.

Réz-Bányán tiz vagy 12 oláhok laknak vallásunkon valók, kik magyar nyelven nem értenek, Praedikátorok is oláhl papok.

Tudtomra még eddig ezen senioratusban több Ecclésia nem találtatott, s Templom is több nem occupáltatott, hanem Várad mellett a Szöllősi Templom elfoglaltatott, mind Parochiával edgyütt, Praedikátor kiüzettetett Mtságos Cárdis Imre Ur ő Eminentijája parancsolattal, a Reformatus lakosok is kiirtattanak ez előtt circiter 8 vagy 9 esztendővel, az időtől fogva a várad körüli három városokban lakó sok szép Reformatus nép Isteni tisztelet nélkül vadnak, hanem ha egy Posta mértföldnyire excurrálnak. — A mult tavaszon ő Eminentijájának szép Instantiát nyújtottanak vala bé az említett Városbéliék, melyre ő Eminentijája igen izetlenül resolvált, utólyára ezzel rekesztette bé resolutióját: „Ha oly dolgot akarnak, Udvarhoz recurrálnak s ő Felsőségénél sollicitálnak.“

Sérelmek s R. catholicusokhoz való viszony ügyében az 1731. ápril 6-ki Királyi válasz legyen szabályozó. Helyt. tan. rend. 1742. december 24. Pozsony.

Akadémiákra menetel igen erősen gátoltatik. Lap 104.

Helyt. tan. rend. 1743. Jan. 11. Pozsony. 105—106.

Egyházkerületünk gyülekezeteinek, lelkészeinek összeírása egyházmegyék szerint Hunyadi Ferencz által 1786. jul. 21. l. 111—133.

Superintendensek névsora 1551—1795. legnagyobb részben Hunyadi Fer. által. l. 137—143.

Egyházkerületünk gyülekezeteinek összeírása egyházmegyék és vármegyék szerint. Az esperesek beadványai után készítette Hunyadi Ferencz 1787. jan. 31. l. 159—192.

Egyházkerületünk gyülekezeteinek betűrendes összeírása Hunyadi Fer. által 1789. jan. 5. l. 193—229.

Egyházkerületek — tiszáninneri, dunamelléki és dunántuli — ref. gyülekezeteinek összeírása egyházmegyék szerint. Hunyadi Ferencz kezeirása 1789. táján. l. 229—256.

Budai Zsinatra választott követek névsora. Hunyadi Ferencz által jegyezve. l. 257—262.

Concursus particuláris 1736. Aug. 14. Debreczen.

Agentiális pénztárról Domokos Márton debreczeni főbíró számot ad. Hiba nincs. A hátrányok fizettesenek be.

Agensnek 1737-re első Angáriában 240 frt fizetessék. l. 265.

Tóth S.

(Folyt. köv.)

Különfélék.

Az idők jelei. A római katolikus tanférfiak figyelmébe van ajánlva a Religio folyó évi 1-ső számában a következő indítvány: „hozassék be minden kath. középiskola felsőbb osztályainak egyikébe, továbbá a tanító képező intézetekbe és a felsőbb iskolákba: a kath. egyház történelme Magyarországon mint köteles tananyag.”

Trefort Ágoston vallás és közoktatásügyi minister Tétényben Baumgarten zsidó földbirtokos megkeresztelésénél keresztatyja lévén, a kath. egyház kebelébe felvett keresztfiához a többek között ezeket is mondotta: „A catholicismus a haladás vallása. Összes polgárosodásunk abból indul ki mint gyupontból. Nekünk nincs okunk félni a haladástól, sem attól hogy a tudományok fejlődése megszegyenithetné a catholicismust.” — Mi másképen itél

e tekintetben a nagy hirű Laveleye Emil lüttichitanár a ki a latin nemzetek haladásának lassúságát épen hitvallásuk befolyásának tartja, a ki szerint a vallásos protestánsok természetes szövetségesei a szabadságnak, a vallásukhoz hű r. katolikusok pedig a despotismusnak; szabad és képviselői kormány a protestantismus ész-tani következménye, absolut kormány a r. catholicismus eszménye stb.

A kisujszállási ev. ref. egyház aranykönyvébe 235 frtnyi adomány iratott be a múlt évben, de ez aránylag nem nagy összeget magasra emeli azon másik megemlített tény, hogy a lakosság 800 hold földet adott örök birtokul az egyháznak oly czélból, hogy a gyermekek ingyen iskoláztatásban részesüljenek.

Felhívás. A kik 187⁴/₅-ik isk. évben a debreczeni ref. főiskolában negyedéves hittanhallgatók valánk, folyó évi május hetedik napján reggeli 9 órakor Debreczenben a „Bika“ szállodában gyűljünk össze 10 éves baráti talkozásra, ha élünk. Ezen határidő az ezen évi január 10-re tíz évvel ezelőtt kitűzött találkozási időt helyettesíti. — A jelzett időben és helyen leendő megjelenésre Sipos János, Papp Antal, Kádár Antal, Kósa Ede, Percze János, Kiss Lajos, Nagy József, Rácz Lajos, Matéka József, Kertész István, Hajdu Ignác és Oláh Sándor volt tanulótársaimat, barátaimat kérem és hívom fel. — Baráti szeretettel! Nagy-Várad, 1885. jan. 6-kán. Dombi Lajos nagyváradai ref. lelkész.

Földes az utóbbi években folyton halad elő a tökéletesedés útján, egyházi és községi előjárói mindent elkövetvén, hogy nemes áldozatok tételére buzdítsák a lakosságot s ez által lehető magaslatra emeljék ottan az erkölcsi s a szellemi életet. Különös elismerést érdemel a község azon gazdag adományokért, melyeket az egyház s az iskola oltárára vitt, a mi annál is nevezetesebb, mert 1883. óta minden adófizető egyháztag rendes egyházi adóján felül állami adójának 25 százalékát is fizetni tartozik a folyamatban levő templomjavítás 25,000 forintnyi költsége fedezésére, a mely templomnak külseje különben már készen van s csak belső fölszerelése vár még munkára. A múlt évi „aranykönyv“ szerint 1. az állandó templom-pénztárra adományoztak 97 frt 13 krt; 2. iskolai árvapénztárra 10 frtot; 3. egy új, hatodik tanítói állomás létesítésére 5400 frtra menő alapítványt; 4. orgonára 10 aranyat; 5. templom építésre 2320 frtot s így 1884-ben 7827 frt 13 krajczárt s 10 aranyat vitt az Ur oltárára áldozatul a hivek nemes buzgalma. Ha ehhez hozzá vesszük azt, hogy tavasszal a lelkészi lak kibővítését és átalakítását is munkába akarják venni, őszintén gratulálhatunk azoknak, kikre Földesen az ügyek vezetése bízott.

A makói ev. ref. egyházban 1884. évben a szülöttek száma: finemen 417, nőnemen 408, összesen 825 volt. Házasságra lépett 195 pár. Meghaltak: finemen 207, nőnemen 208, összesen 415 egyén. E szerint a szülöttek száma 410-zel haladja az elhaltakét. Vajha mindenünnen ily örvedetes gyarapodásról vehetnénk tudomást, mint ezen derék magyar városból!

Felelős szerkesztő: **Tóth Sámuel.** Szerkesztő társak: **Csikó Lajos, Géresi Kálmán.**